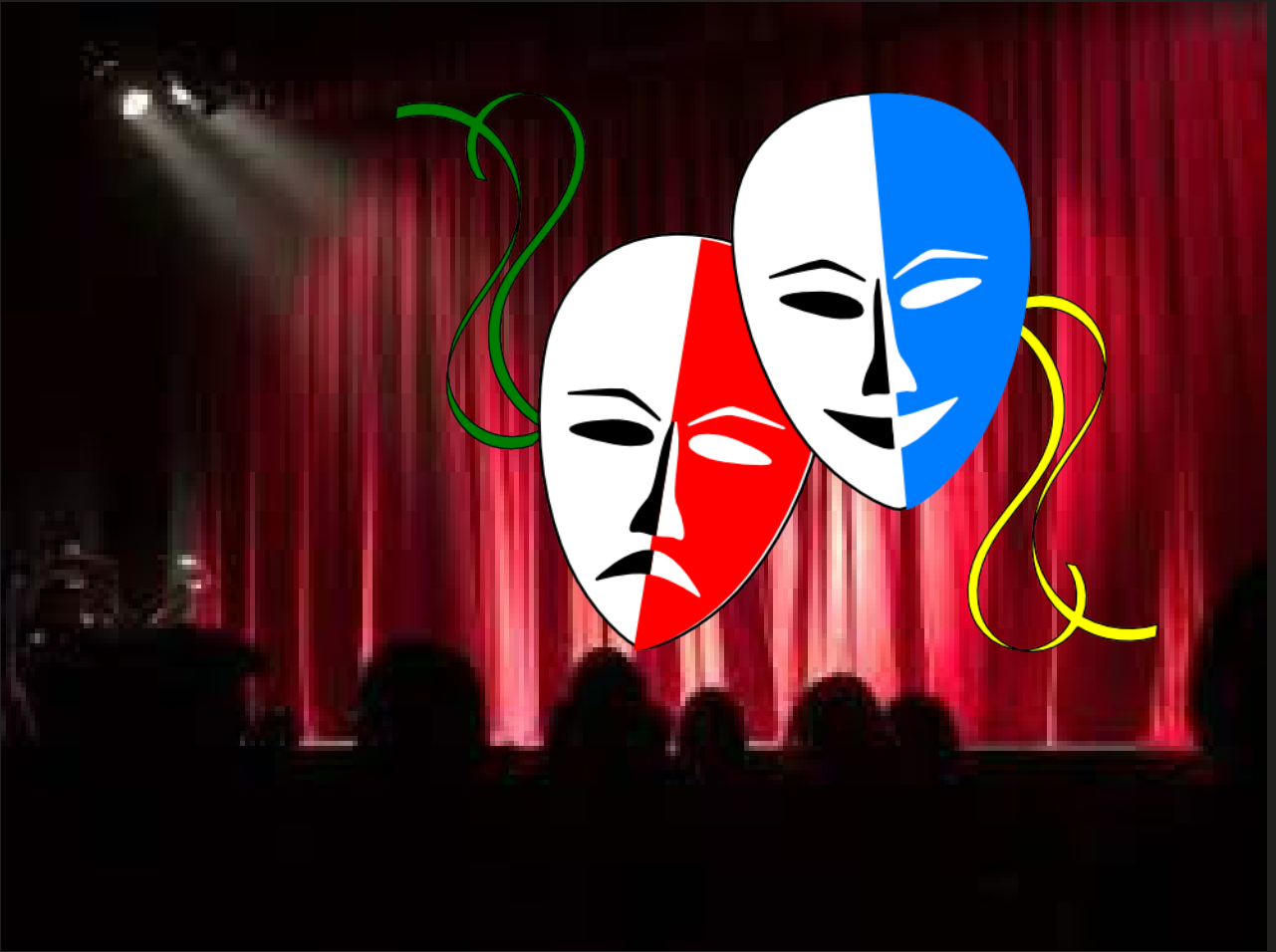

TİYATRO ALANINDA ULUSAL MESLEK STANDARTLARININ BELİRLENMESİNE YÖNELİK KARADENİZ YERELLİĞİ POLİTİKA ÖNERİLERİ

Avrupa Birliği
sivil düşün

Bu Rapor Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamıyla Karadeniz Tiyatro Kooperatifi'ne aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

KARADENİZ TİYATRO KOOPERATİFİ

0 (506) 276-0506

atillaozgen05@gmail.com

AMASYA-2024

Avrupa Birliği
sivil düşün

Bu Rapor Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğın sorumluluğu tamamiyle Karadeniz Tiyatro Kooperatifine aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İçindekiler

1. Giriş

2. Tiyatro Alanında Ulusal Meslek Standartlarının Belirlenmesine Yönelik Politikaların Oluşturulmasına Yönelik Değerlendirmeler

3. Tiyatro Alanında Ulusal Meslek Standartlarının Belirlenmesine Yönelik Politikaların Oluşturulması

4. Sonuç

GİRİŞ

Kooperatifimiz, kuruluş amaçları doğrultusunda tüm tiyatro sanatı üreticilerinin evrensel haklarının korunması, gelişmesi ve çağımızın gerektirdiği evrensel niteliklere ulaşması doğrultusunda çalışmalar yapmaktadır. Sanatın ve sanatçının gelişimi; tiyatronun özgün ve evrensel uygulamalar bağlamında tarihteki yerini alması, gerek sahne üstü gerek sahne gerisi tüm emekçilerin ekonomik, siyasi ve sosyal haklarının gelişkinliğine bağlıdır.

Ülkemizde cumhuriyet tarihinden bu yana kültür ve sanat alanının gelişimi ve desteklenmesi konusunda birçok girişim ve uygulama olmuştur. Ancak yeterli sonuç alınamamıştır. Tarihimiz boyunca tek ve eksikli olan 10 Haziran 1949 günü çıkarılan "Devlet Tiyatro ve Operası'nın Kuruluş Yasası", 16 Haziran 1949 günü yürürlüğe girmiş ancak zaman içerisinde gerekli güncelleme ve iyileştirmeler yapılmamıştır. Bu bağlamda Devlet Tiyatrolarının son yıllarda bütünüyle özerkliği ve bir sanat kurumu olarak toplumsal değeri neredeyse bitme noktasına getirilmiştir. Bağımsız tiyatrolar ise geçmişten bugüne toplumun gelişimine fayda sağlayan artı değer üreten kamusal bir hizmet alanı olarak tanınmamış ve gerektiği gibi desteklenmemiştir. Bu anlamda ülkemizde tiyatro hem sanatsal nitelik hem çalışanlarının özlük hakları bakımından sosyal devlet standartlarının oldukça gerisinde kalmıştır. Bağımsız tiyatrolara yönelik destek 1982 yılı ile gündeme gelmiş, devlet tarafından düzenlenen ilk yönetmelik ise 1995 yılında yürürlüğe konulmuş ve bu yönetmelik 24.01.1989 tarih ve 354 sayılı Kültür Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 9'uncu maddesi hükmüne göre hazırlanmıştır. İktidarların siyasi ve ideolojik tercihleri doğrultusunda yönlendirilmek istenen özel tiyatro destek yönetmelikleri tiyatro sanatının ifade özgürlüğünü kısıtlandığı gibi şeffaflığını da yitirmiştir. Bugüne kadar tasarı olarak hazırlanan yasa ve kanun çalışmaları alanın söz sahibi olan yapılar ve tiyatro emekçilerinin dışarıda tutulması nedeniyle eksik, yetersiz ve çözümsüzdür. Buna bir örnekte 2014 yılında sunulan TÜSAK yasa taslağıdır.

Tüm bu tarihsel örnekler, ülkemizde kültür ve sanata yönelik yasa çalışmalarının özerk, özgün ve en önemlisi evrensel hak ve değerlerden uzak bir anlayış ile hazırlandığını göstermektedir. Çoğu zaman oldubittiye getirilen yasa tasarıları, genelde kriz anlarının bir yansıması olarak eli kolu bağlanan sanat emekçilerinin çaresizliğinden faydalanan siyasi iktidarların ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda da ekonomik kriz, doğal afet gibi durumlarda herhangi bir yasal koruma altında bulunmayan bağımsız tiyatro üreticileri, yapımcıları ve elbette emekçileri varoluş mücadelesi verirken her türlü sorunları ile çaresiz baş başa kalmaktadır.

1.TİYATRO ALANINDA ULUSAL MESLEK STANDARTLARININ BELİRLENMESİNE YÖNELİK POLİTİKALARIN OLUŞTURULMASINA YÖNELİK DEĞERLENDİRMELER

Tiyatro alanında farklı çalışmalar (oyuncu, yönetmen, ışık, sahne tasarımı, yapımcı vb) gerçekleştiren 50 sanatçının katılımıyla Ulusal Meslek Standartlarının belirlenmesine yönelik durum değerlendirmesi, farklı ülkelerdeki deneyimler ve yeni politika önerileri geliştirilmesi amacıyla değerlendirme ve hazırlık toplantısı gerçekleştirilmiştir.

Değerlendirme ve hazırlık toplantısında konu çok boyutlu olarak değerlendirilmiş, tiyatro alanından farklı kesimleri ve kurumları temsil eden katılımcıların kendi alanları zereinden konuyu değerlendirmeleri sağlanmıştır.

Yapılan değerlendirmeler yazılı hale getirilerek politika önerisi olarak hazırlanmıştır.

Ayrıca toplantıya katılmayan farklı kesimlerden de Ulusal Meslek Standartlarının belirlenmesine yönelik değerlendirmeler alınmıştır. Bu değerlendirmeler kapsamında kurum temsilcileri tarafından ortaya konan öneriler şu şekildedir;

Oyuncular Sendikası

Oyuncuların sosyal güvenlik hakları konusunda geçerli olan kanun ve maddelerin öncelikle işveren tarafından uygulanır olması gerektiğine vurgu taptı. Bu konuda tiyatroların bir talebi olmadığı gibi ortaya konulan sigorta kanunlarını sosyal güvenlik kurumunun da işletemediği bir sistem var. Bu nedenle öncelikle oyuncu- çalışan tarafından bakıldığında tiyatro üreticisi ve yapımcılarının çuvaldızı kendilerine batırma konusunda samimi olmaları gerekmektedir. Tiyatronun yapıldığı bina, alan kesinlikle kamusadır. Tiyatronun eylem ve içeriğinden bağımsız olarak da kamusal bir yarar gütmektedir. Bu noktada diğer aktivitelerden yani eğitim, sağlık, gibi kamusal ve faydalı olduğu tartışılmayan alanlardan farklı değildir. Bununla beraber kapitalist üretim modelinin içerisinde gişe açıp bilet satarak seyirciye bedel ödettiği sürece de özel tiyatrolar ticari bir kurumdurlar.

Özel tiyatroların ticari olması ile ilgili sorun yoktur, statülerinde bir problem vardır, Avrupa ve Amerika'daki bazı örnekleri gibi aslında şirket yapılarının yanında dernek ve vakıf olarakta şekillenebileceği böylece bağış vb destekler alabileceği bilinmelidir. Tiyatro yasası başlığında, pandemi sebebiyle ekonomik çıkışlı olan veriler ve talepler eksik şekillenmiştir. Dünyadaki örneklerine bakılarak diğer sanat alanlarını da kapsayacak, bütünlüklü, kültür sanat politikasına dayanan genel bir kültür sanat yasası olmalıdır.

Tiyatro Eleştirmenleri Birliği

Özel tiyatroların kamusallığını sanat yapma iddiasının dışında, kamu yararı güdecek, bireylerin bilinç düzeylerini, tarih, çağdaşlık, adalet, ahlak, demokrasi bilincini geliştirecek, eleştirel bakış kazandıracak, kültürel gelişimi destekleyecek eserleri iş edinecek, bilimsel ve eğlenceli yönleri ile değerlendirilmelidir. Dayanışma mı yasa mı başlığında öncelikle dayanışmanın gerekliliğini vurgulanmalı, ortak akılla hareket eden bir dayanışmanın merkezinde köklü ve kapsayıcı, tüm paydaşların üzerinde anlaşığı bir yasaya ihtiyaç vardır.

Tiyatromuz Yaşasın İnisyatifi

Kamu hizmeti ve kamu hizmeti anlayışının ne olduğuna ve koşullarına bakılmalıdır. Dünyada kamu hizmeti anlayışında vatandaşın merkeze konulduğu, vatandaşa hizmetin odak noktası olduğu bir yaklaşım bulunmaktadır. Kamu hizmeti kavramında kamu yararının bir ürün değil amaç, stratejik düşünülüp demokratik hareket edildiği, sorumluluğun basite indirgenmediği, müşteriye değil vatandaşa hizmet edildiği ve verimliliğin yanı sıra insana da değer verildiğini dolayısıyla kamu hizmetinin bu anlayışla yeniden tasarlandığını bilmek gerekir. Farklı kamu hizmeti tariflerini yaptıktan sonra kamunun ortak genel kolektif ihtiyaçlarını karşılaması, kamu yararı ve tatmini sağlaması ve bunların kamu denetimi, gözetimi altında sürdürmesi noktalarında tariflerin ortak noktaları belirlenmelidir. Sanatsal üretimlerin insan ihtiyacına denk düşen diğer üretimler ile olan belirgin farklılıklarını ortaya koymak, sanatsal üretimin özgür, benzersiz ve biricik oluşuna, çıkar gözetilmeksizin yalnızca hoşlanma ve seyredilme amaçlı kamuya sunulduğuna bakmak gerekir. Ayrıca sanatsal üretimler ile kamunun psikolojik, sosyolojik, kültürel, politik gelişmesi, dönüşmesi, tartışması hedeflenmektedir.

Bir kamu organizasyonu olarak devletin, bağımsız tiyatro üreticilerine de tıpkı ödenekli tiyatrolarda olduğu gibi seyircinin asgari gelir düzeyini düşünerek destek vermesi ve işbirliği içinde olması gerekmektedir. Bunun üzerine yıllar içinde devlet tiyatrolarına ve bağımsız tiyatrolara devletin ayırdığı bütçeyi paylaşırken özel tiyatrolar aleyhine oluşan eşitsizliği ve genel bütçeden kültür bakanlığı üzerinden tiyatrolara ayrılan dünya örneklerine oranla çok düşük olan durumu değiştirmek gerekmektedir. Dayanışma ve köklü bir yasa başlığında, tüm alanın bileşenlerinin ortak çözüm talepleri konusunda birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Köklü bir kültür politikası ve tiyatro yasası oluşturmak için kurultayların yapılması ve desteklenmesi, bu yönde oluşturulacak kurullarda tiyatro oluşumları, sanat kurumları, tiyatro emekçileri, akademisyenler, bakanlıktan konu ile ilgili uzmanlar ve basının olması gerekmektedir. Sonuç olarak, “tiyatro üreticilerinin kamusal hizmet üretme biçimi, şartları belirlenmeli ve bu tartışılmalı, kültür sanat alanındaki kamu desteği bir hak olarak görülmelidir.

İzmir Bağımsız Tiyatrolar İnisyatifi

Bağımsız tiyatroların kamusal kavramı yerine “özel” tiyatro kavramı olarak tariflenmesi tarihsel bir veridir. Dünden bugüne bağımsız tiyatro üreticilerinin de bu süreçte “özel” tiyatro kavramının yerleşmesine yönelik genel bir kabullerinin olmuş ve dönem dönem gazete haberlerinde, makalelerde “özel tiyatro” kavramı kullanılmıştır. Bu nedenle toplumsal algıda ve işleyişte ülkemizde “özel tiyatro” kavramı yerleşmiştir. Oysa devlet nezdinde belirli kurumların kamu hizmeti tanımına bakıldığında bağımsız-özel tiyatroların kamusal olduğunu gösterecek örnek yayınlar ile uyuşmaktadır. Özel tiyatroların önündeki en büyük engel gelir ve gider dengesizliğidir. Tarihimizde yine; 1931 yılında Maarif Vekâleti'nin yönetmelik hazırlayarak özel tiyatroların kurulması ve telif hakları konusunu denetim altına almaya çalıştığını ve yine bu dönemde tiyatro topluluklarının işleyişlerine hükümetin de karıştığını, getirdiği kurallara uyulmasını istediğini görmekteyiz. Özel tiyatrolar ticari işletme kimliğinden sıyrılıp sanat üreticileri olarak kabul görmediği takdirde tiyatro-devlet ilişkisinin sorunları devam edecek, değişim ancak yasayla olacaktır. Ödenekli ve ödeneksiz tiyatroların üretim şartlarının birbirine yaklaştırılıp, eşitlenmesi gerekmektedir.

Tiyatro Kooperatifi

Öncelikle özel tiyatroların yasal bir statüye, yasal bir tanıma ihtiyacı bulunmaktadır. Özel tiyatrolar Türk Ticaret kanununa göre tacir statüsünde yer almaktadır. Dünyada Tiyatrolar kamusal faaliyette bulunan yapılar olarak tanımlanmaktadır, isterlerse ekonomik faaliyetlerini ticari kar olarak güdümlayebildiklerini, isterlerse kar amacı gütmeyen şirket statüsünde bulunabildiklerini görmekteyiz. Bu tiyatroların hem devlet hem yerel yönetimler tarafından desteklendiği ayrıca çok çeşitli sponsorluk yasalarının da mevcut olduğu bir sistem bulunmaktadır. Türkiye de kar amacı gütmeyen şirket yapısı bulunmamaktadır. Özel tiyatroların yaptığı işin mahiyeti gereği özel bir statüye ihtiyaç duyulmaktadır. Anayasanın 64. Maddesinin, Sanatı ve Sanatçıyı koruması özel tiyatroların kamusal faaliyet yürüten sanat kurumları olduğunun ispatı ve temel dayanağını anayasadan alan tek alan olması nedeniyle de tiyatro alanının diğer ticari faaliyetlerden ayrılabilceği, ilgili yasaların özel tiyatrolara özgü düzenlenebileceği, özel tiyatrolara has bir tanımlamanın da yapılabileceği şartların oluşturulması gerekmektedir Buna istinaden de farklı vergi ve sigorta düzenlemeleri yapılması gerektiği çünkü tiyatrodaki sahne üstü ve sahne gerisi tüm çalışanların A-tipik çalışanlar olduğu açıktır. Kısa vadede özel acil yardım fonları, özel düzenleme ve iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir. Ancak hala mevcut olan hibe taleplerinin teminat göstermek, vergi-sigorta borcu bulunmamak gibi şartlara bağlanmaması gerekmektedir.

Güney Marmara Tiyatro Kooperatifi

Çeşitli ülkelerde ve Türkiye'de tiyatro sanatı ve karşılaşılan sorunlarla alakalı kamusal hizmet anlamında araştırmalar yapılmaktadır, ancak cumhuriyetin kurulduğu tarihten bu yana tiyatroların yaşadığı sorunların ve karşılaştıkları yasal eksikliklerin aynı olduğunu görmekteyiz. Bu süreçte tiyatro alanında çalışanların yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak için farklı işlerde çalışmak zorunda kaldıkları bir tablo ortaya çıkmıştır. Maddi sorunların acil çözülmesi gerekliliği ayrıca mesleğimizi yapmak konusunda alan yaratılması ihtiyacı ortadadır. Devlet bizi ne kadar destekleyecek, desteklerken ne kadar etik-ahlaki değerlerimizi gözetecek ve aynı zamanda şeffaflık ilkesini nasıl koruyabilecek gibi soru işaretlerinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Kendi aramızda dayanışmanın arttırılması adına elimizdeki imkânların kullanılması çok değerli olacaktır, devlet desteği alan tiyatroların destek alamayan tiyatrolarla dayanışma planları yapmaları gerekmektedir.

İzmir Bağımsız Tiyatrolar İnisiyatifi

Hükümetin, anayasanın 64. maddesini uygulaması, hatta bu maddenin tiyatro sanatıyla uğraşanların yaşadığı zorlukları giderecek şekilde genişletilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra tiyatronun bir meslek olarak görülmesi sağlanarak tiyatro alanında çalışan tüm sahne emekçilerinin haklarını aramaları sağlanmalı ve Kültür Bakanlığı'nın, ülke genelinde her sene verdiği destek için, SGK borcu ile vergi borcunun olmaması şartı kaldırılmalıdır. Ayrıca pandemi ve ekonomik krizden dolayı bu yıla özel olmak üzere Devlet Tiyatroları'nın yeni prodüksiyon maliyetlerinin özel tiyatrolara devredilmesi gerekmektedir. Hem Devlet Tiyatroları hem de yerel yönetimler, sahnelerini özel tiyatrolara eşit şekilde ücretsiz tahsis etmeli, sponsorluklar yaygınlaştırılmalı ve özel tiyatrolar kendi aralarında dayanışma içine girerek seyirci paylaşımı ya da ortak bilet havuzu uygulaması yapmalıdır.

Ankara Tiyatro Dayanışması

Covid-19 ve ekonomik kriz yaşadığımız bu dönemde tiyatrocular apayrı bir yara almışlardır. Devletin dağıttığı yeni kadro yasasında imza atamayıp dışarıda kalan yüzlerce mezun sanatçının mevzuat değişikliği ile hüsrana yaşamakta olduğu ve bu hüsrana, yeni yasada mezun ve misafir sanatçının da ödenekli tiyatrodaki zorunlu figüran ve düşük ücretle çalışması anlamına geldiği ortadadır. "Statüsü ve ücreti düşürülen ya da kadro almasına rağmen esnek ve kolay işten çıkarılma şartlarıyla çalışan oyuncuların bu durumda özel tiyatroların kapısını çalacağı aşikârdır ama özel tiyatroların bu istihdamı nasıl gerçekleştireceği de şüphelidir. İngiltere'de tiyatro sanatını ve sanatçıyı destekleme amaçlı kurulan Büyük Britanya Sanat Konseyi'nin siyasal iktidarın denetiminden ve yaptırımından uzak özerk bir kurumdur. Bunun gibi yapılanmalar örnek alınmalıdır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda belirtilen sanat dallarında ürün veren ya da icra eden yaratıcı ve yorumcuların sanatçı kapsamına alınması, oyuncu olarak aktif çalışabilirliğini ve sanatsal yeteneğini ispatlamış her oyuncunun bir sendika veya odaya bağlı olması kaydı ile özerk bir sanat kurumuna aktarılması gereken fonun, özel tiyatrolara ve sanatçı kapsamına alınmış fakat istihdam edilemeyen oyunculara aktarıldığı bir modelin inşa edilmesi gerekmektedir. Salgın, doğal afetler, hastalık veya ekonomik kriz durumlarında sahneyi bırakmak zorunda olan ve çalışamayan özel tiyatro ve oyuncularının maddi anlamda desteklendiği, sezonun kapalı olduğu dönemlerde yapımcılardan sigorta ve vergi indiriminin uygulandığı bir yapılanmaya acil ihtiyacımız var.

Tiyatromuz Yaşasın İnisyatifi

Öncelikli olarak, gerçek anlamda karşılıksız devlet desteği olmaması ve ağır vergilerin devam ettirilmesi halinde bağımsız tiyatroların varlığının tehlike altında olduğunu hepimizin çok acı bir şekilde yaşadığını biliyoruz. Tiyatro emekçilerinin insani şartlarda yaşayabileceği adaletli bir gelir kazanabilmesi ve sigortalarının yapılması, emeklilik hakkı vb. bütün sosyal güvenlik haklarının bu mesleğin emekçilerine de sağlanabilmesi gerekmektedir. Türk Tiyatrosu'nun uluslararası platformda geleneksel tiyatromuz dışında kurumsal bir yerinin olmadığını; kurumsal veri, terminoloji ve bilimsel sistematik yöntem üretimini sağlayan bir yasanın nerede durduğumuzu hem bize hem de dünyaya öğreteceğini bilmek gerekmektedir. Tiyatro üzerine beklentiler ilk olarak tacir sıfatıyla anılmaktan kurtulmaktır.

Hukuk sisteminde aslında bunun pek mümkün görülmemektedir fakat Madde 64.'te izah edildiği gibi buna özel bir yapı oluşturulabilir. Nace kodları ve vergilerin yeniden düzenlenmesi, sanatın tamamen bağımsız icra edilmesi, sansür yasaklama ve ceza mekanizmalarından korunması, devlet desteğinin karşılıksız bir hak olduğunun belirtilmesi, mevcut mevzuatın düzenlenmesi, yerel yönetimlerle oluşturulabilecek desteklerin çalışması, kira fatura gibi gider kalemlerinin belli yüzdelerinin destek olarak verilmesi, meslek tanımının yapılarak tiyatro ve tiyatro emekçilerinin hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi ve sosyal güvencelerinin sağlanması gerekmektedir. Genel anlamda beklentilerimiz ise kültür ve sanat politikasının yapılmasıdır. Tanım olarak kültür politikasının kültür ve sanatla ilgili bir hükümet planı, hükümetle ilgili bir yöntem anlayışı ve bir hükümetin mali kaynaklarının kültür sanat alanlarına nasıl harcanacağına da bir göstergesi olmalı, kanunla korunmuş bir kültür sanat politikasının aslında hükümetlerin insafına bırakılmamış sanat demek olarak algılanmalıdır. Kalıcı ve herkes için ortak paydada buluşabilecek bir yasanın yapılması gerekmektedir.

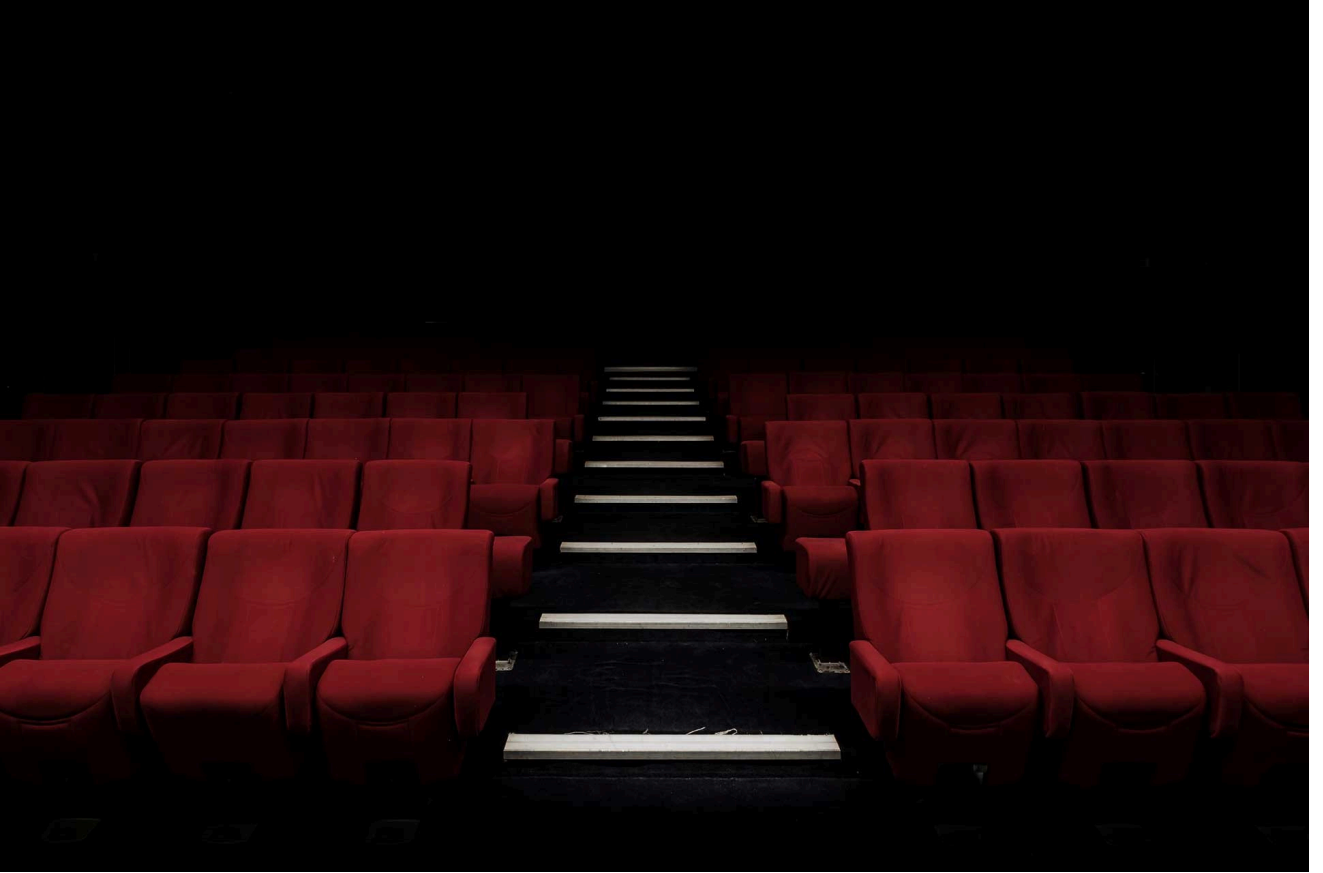
Karadeniz Tiyatrolar Birliği Derneği

Özel tiyatroların özellikle son süreçte sigorta güvencelerinin yetersiz olduğu Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünün yaptığı kayıtlamada da ortaya çıkmıştır. Kendi içimizdeki bir yapılanmayı kanunlaştırmadığımız sürece yani devlet tarafından tanınan bilinir bir yapı olmadığımız sürece bir şeyler talep etmemizin çok anlamı olmamaktadır. Önemli bir iş yaptığımızı ve benzer kamusal hizmet veren diğer sektörlerden farkımızı ortaya koyacak tanımı iyi yapmamız gerekmektedir. Öncelikle kimlik kazanmak ve örgütlenmek gerekmektedir.

Tiyatromuz Yaşasın İnisiyatifi

Pandemi ile birlikte tiyatro alanında sevindirici bir şekilde hızlı ve gelişkin örgütlenme pratiği yaşadık ve buradan hareketle büyük bir meslek örgütlenmesine gidilmesi gerektiği sonucu ortaya çıktı. Tüm çalışma gruplarına ülkenin her yerinden katkı ve öneriler için katılım sağlanacak ve özellikle bölgelerin ihtiyaçlarını doğrudan aktaracak grupların temsilcilerinin yer alacağı şartlar oluşturulmalıdır. Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünce 1982 yılında çıkarılan yönetmeliğin bugüne kadar 3 ya da 4 defa düzenlenmiş, değiştirilmiş, eklenmiş olduğunu ancak baştan aşağıya değişmesi gerektiğini ortadadır. Bakanlığın dijital destek benzeri destekler açıklamaktadır ancak getirilen koşullar, olanaksızlar nedeniyle bu destek sağlıklı işlememektedir bu nedenle hibe başlığına dönülmesi gerekmektedir.

2.TİYATRO ALANINDA ULUSAL MESLEK STANDARTLARININ BELİRLENMESİNE YÖNELİK POLİTİKALARIN OLUŞTURULMASI

Tiyatro alanında ulusal meslek standartlarının belirlenmesi amacıyla politikaların oluşturulmasına yönelik gerçekleştirilen çalıştayda yapılan paylaşımlar ve çalıştaya katılmayan kurumların değerlendirmeleri derlenerek öneriler haline getirilmiştir.

Tiyatromuz Yaşasın İnisiyatifi

“Neden sanat yasası?”, “-Sanat yasası ile Ne istiyoruz?”, “-Nasıl bir Sanat yasası istiyoruz? başlıkları üzerinden sunumunu gerçekleştirdi. Sanat toplulukları sağaltma, ilişkileri düzenleme, zihinsel ve duygusal sağlığını koruma için vazgeçilmez bir araç, aynı zamanda da sistemler ve devletler için zaman zaman yıkıcılık potansiyeli içeren bir nevi baş belasıdır dedi. Kuzey Avrupa, Kıta Avrupa’sı, İngiltere ve Kuzey Amerika’nın sorunlu devlet-sanat ilişkisini oluşturdukları anayasa ile düzenlemiş olduklarını, Türkiye’de ise oluşmadığını belirtti. Aslında istediğimiz genel anlamda kültür sanat politikası ve kapsamlı yapısal bir dönüşümdür dedi. Bu bağlamda, mesleki tanımların yapılması, nace kodları gibi işin teknik kısmının ve kurumsal kategorizasyonların yapılması, bu meslek ile uğraşan kişilerin sosyal ve ekonomik haklarının düzenlenmesi, destek biçimlerinin tanımlanması ve detaylandırılması, ifade özgürlüğünün garanti altına alınması başlıklarında acil somut önerilerin oluşturulmasına vurgu yaptı. Aslında nasıl bir sanat yasası istiyoruz sorusunun, nasıl bir ülke istiyoruz, nasıl bir yönetim istiyoruz sorusu ile gayet paralel olduğunu ve kendimiz bu soruya nasıl bir cevap veriyorsak sanat yasamızı da öyle belirlememiz gerektiğini vurguladı. Sansür, baskı, merkezi otoritenin uyguladığı yaptırımlara izin verilmeyen, eleştirel sanata alan açan, eşitlikçi ve adil, farklı yaklaşımlar arasında denge oluşturabilen, dezavantajlı grup, bölge ya da kişilere pozitif ayrımcılık yapan, şeffaf, ödenekli/ödeneksiz tiyatroların dengesinin kurulabildiği bir yasa istiyoruz dedi. Nasıl bir sanat yasası sorusuna da; ilkesel çıkış noktası, demokratik ve katılımcı bir yasa olması, yerellerce ön plana çıkan yapılanmanın desteklemesi- kısıktırılması, niteliksel gelişimi kısıktırtan, sanatsal gelişimi teşvik eden bir yasa olması gerektiği cevabını verdi. Yasa yapılacak, sanat dünyamız kurtulacak diye bir şey olmadığını, yasanın sadece bize bir anahtar verebileceğini, kapı açıp yola koyulacak olanın biz alan üreticileri olduğunu söyleyerek sunumunu tamamladı.

Tiyatro Kooperatifi

Kooperatif olarak tiyatro ve sanat kurumlarının faaliyet alanlarını hukuksal zeminde değerlendirdiğimizde ilgili kurumlar olan Maliye bakanlığı, Kültür ve Turizm bakanlığı, çalışma ve sosyal güvenlik bakanlığı, Ticaret bakanlığı ile çeşitli dertlerimizin olduğunu ortaya çıkarttık, dedi. Olası bir yasa, düzenleme, yönetmelik çalışmasında mutlaka bu dört bakanlığın ortak çalışma prensibi ile hareket etmesi gerektiğini söyledi. Tiyatro alanında faaliyet gösteren işletmelerin çeşitli mevzuatlardan, indirimlerden yararlanması için nace kodları çok değerli dedi. Kamusal faaliyet yürüten sanat kurumları olarak, bizim işletme biçimimizin herhangi bir ticari faaliyet yürüten işletmeden farklı olduğunu bu sebeple kültür işletmesi tanımını devlet literatürüne sokmamız gerektiğini belirtti. Ayrıca enerji kaynaklarından indirimli yararlanabilme, özellikle yerel belediyelerde evre, tabela ve temizlik vergisinden muafiyet sağlama proje ve kültür faaliyetlerinde üretkenlik oranında devlet fonlarından yararlanabilmesi için ihtiyaç duyuduğumuz tanımları geçirdiğimiz vakit çeşitli yasa maddelerine dair çok ciddi nokta atışlı çalışmalarımızı sürdürülebileceğini belirtti. Buna istinaden anayasamızın 64. ve 27. maddelerine atıfta bulunarak vergilendirme, sosyal güvenlik yasasındaki ticari faaliyette yapılan teşvikler, vergi muafiyetleri, stopajların indirilmesi, sanat fonlarından yararlandırılması ve de seyirci ile özel sektörle maddi manevi iletişim kurabilmek adına tüm ticari faaliyetlerini sürdüren kültür işletmelerinin bağış alabilir hale gelebilmesinin önemini vurguladı. Yapılacak yasa çalışmaları için bir kurul oluşturulması gerektiği ve bu kurulda mutlaka meslek temsilcilerinin bu alandan akademisyenlerin, tiyatro ya da sanat alanındaki okulların, üretim içindeki insanların bulunmasının doğru olduğunu düşünüyoruz, dedi.

İzmir Tiyatroları Derneği

urum temsilcisi sunumunda başlığın birinci bölümüyle ilgili söz aldı. Öncelikle yoksulluğun, işsizliğin, ekonomik sorunların tavana vurduğu, sosyal kültürel yapının atırdadığı rdğ ve bilerek yozlaştırılmaya çalışıldığı, sağlık sorunlarının covid-19'unda etkisiyle pik yaptığı bir dönemde ve bu dönem devam ederken, burjuvazinin ve onun devletinin, hkmetinin dışındaki tüm kesimlerin mağdur olduğu durumda kültür sanat kurumlarının toplumda bağımsız bir ayrıcalığının olması gerektiğini düşünmediğini belirtti.

Yasa tartışmaları konusunda genel bir kültür sanat yasası çerçevesinde ve örgütlü bir yapının içinde olunması gerekliliğine vurgu yaptı. Anayasanın 64. maddesinde de kültür ve sanatın korunması, desteklenmesinin belirtilmesine rağmen devletin uygulamadığını bu durumun da devletin kendi anayasasını uygulamadığı, es geçtiği ve görevlerini yerine getirmediği sonucunu çıkardığını belirtti. Bu durumda da sanat yasasının çıkmasının kâğıt üzerinde kalacağı mantığıyla uygulama konusuna dikkat çekti. Üstelik şu ana kadar öyle ya da böyle sanatçıların taleplerinin devlete hükümete cılız ya da güçlü bir şekilde iletildiğini, hatta bazı bir iki küçük talebin yerine getirildiğini ancak asıl sorunun devlet geleneğinin sanat alanını kamusal alan olarak görmemesi olduğunu belirtti. Devlet ile pazarlığa oturarak oluşturulacak yasa meselesinin ancak devletin sanatı kamusal alan olarak görmesi ve buna yönelik özgürlük alanlarını açması koşulu ile mümkün olabileceğini söyledi. Kamusal alan ve mekânlarda bir araya gelenler ortak meseleler hakkında tartışıp, fikir yürütülen yani kamuyu kapsayan alanları, tarihsel çözümlerinin onun devletten ayrı devlet dışında siyasi bir alanı ifade ettiğini göstermesi açısından önemli olduğunu vurguladı. Siyasal iktidarın sanat alanında keyfi davranmaktan çıkması, temel sanatsal hakların hukuksal güvenceye kavuşması, kamusal alanın devlet otoritesi dışında, gerektiğinde ona karşı bir kamusal alanın bu şekilde hayata geçirilebileceğinden bahsetti. Bunun kamunun görevi olduğu gibi tiyatroyun da görevi olduğunu söyledi. Aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarını da kendi ihtiyaçlarını da devlete göstermenin yolunun sanatın kendi yöntemleriyle olacağını ve bunun için geniş halk kitlelerinin desteğinin alınması gerekliliğini belirtti. Birlikteliğin, örgütlenmenin ve dayanışmanın önemine vurgu yaparak sözlerini tamamladı.

Güney Marmara Kooperatifi

Anadolu'da sanat yapan kurum ve kuruluşlar ile İstanbul merkezli tiyatroların kesişen sorunları olduğunu ancak temelde bir tanımlama ihtiyacı olduğunu belirtti. Özellikle Devlet tiyatroları sanatçılarının bile özgün bir yasaının olmadığını, bunun üzerinden yasa ve tanım ilişkisinin önemli olduğunu söyledi. Mesleki tanımdan önce işletme olarak bir tanımlamanın oluşturulmasında da güç bir dönemden geçtiğimizi söyledi. Özellikle 2002'li yıllarla birlikte ihtiyacın da ötesinde fazlalaşan, niteliği tartışmalı, tiyatro okullarının mezun vermeye başlaması ile sorunların da büyüyerek karşımıza çıktığını belirtti.

İzmir Tiyatro Kooperatifi

-kurum temsilcisi "biz sektör müyüz" sorusu ile başladı. Resim, müzik, fotoğraf gibi alanlarda sektör kavramının kullanılmadığını, sinema da dinamikler farklı olduğu için bu kavramın kullanıldığını söyledi. Yasa çalışmalarına başlarken bu tür kavramlar konusunda dilimizi temizlememiz gerektiğine dikkat çekti. Kültür endüstrisi tanımından bahsetti ancak kendisi sektör ve endüstri kavramlarını tiyatro için uygun bulmadığını belirtti. Bunların yerine kültür işletmesi fikrini benimsediğini ifade etti. Yasa hazırlığı için bütün örgütlerin temsilcilerinin, akademisyenlerin olduğu bir kurul olması gerektiği, belki de bu kurul ile beraber daha güçlü bir tanım oluşturulabileceğini ve bu yasada amatör tiyatroların da tanım ve başlıklarının es geçilmemesi gerektiğini söyledi.

Karadeniz Tiyatroları Birliği Derneği

Yasa koyucular, yasa yürütücüler ve yasanın faydalanıcıları olan bizler gerekleri tanımları yapmış mıyız, sorusu ile giriş yapan kurum temsilcisi yoruma açık olmayan, kimsenin şüphe etmeyeceği tanımlara ihtiyacımız olduğunu söyledi. Genel anlamda bahsedilen mesleki tanımlamaların doğru yapılmasının aynı zamanda tartışmalı olan Nace kodlarının da doğru belirlenmesi için önemli olduğunu belirtti. Temizlik sektöründe temizlik işçilerinin benzer işi yapmalarına rağmen üç ayrı nace kodu ile tanımlandığını örneklendirdi. Bizim dâhil olduğumuz iş alanında bu kadar farklılaşmamak, sosyal haklar anlamında eşit olması gerekliliğini vurguladı.

Ankara Tiyatro Yapımcıları Platformu

Çalışma bakanlığı iş kolu listesinde 20 iş kolu olduğunu, bizlerin 10. sırada ticaret, büro, eğitim ve güzel sanatlar başlığı altında tanımlandığımızı belirtti. Oysa bizlerin bu alan dışında bağımsız olarak tanımlanmamız gerektiğine, kendi iş kolumuzu tarif ve talep etmemiz gerektiğine vurdu yaptı. İşin kendisi doğru tarif edildiğinde iş yeri tanımının ve ticaret ile ilişkimizin de doğru tarif edileceğini belirtti. Tiyatro yapımcılarının ticaret konusunda kar amacı gütmeyen sanatsal işletme mi yoksa ticari bir işletme mi olacağına karar vermesi gerektiğini söyledi. Oyuncuların sosyal güvence konusunda ki belirsizliklerin bağlı oldukları 4/a maddesinin eksikliğinden kaynaklandığını belirtti. Bütün mevcut örgütlerin bir araya gelecekleri ve birlikte çalışacakları çatı bir örgütlenmeye gidilmesi gerektiğini söyledi.

Tiyatro Eleştirmenleri Birliği

-Kamusallık mı, yasa mı dayanışma mı konusunda ben sadece iletişim noktasında bir çizgi çizmemiz gerektiğini düşünüyorum. Kamusalılıkta bir kere sanat yapma iddiasının ötesinden kamu yararı gütmek gibi bir unsur var. Bu nasıl oluyor, bireylerin bir kere bilinç düzeylerini yükseltecek, bu tarih bilinci olur, çağdaşlık bilinci olur, adalet bilinci olur, ahlak bilinci olur, demokrasi bilinci, ne dersiniz deyin. Eleştirel bakış kazandıracak, kültürel gelişimi destekleyecek eserleri iş edinmek, yani bu demek değil ki eğlence odaklı işler kamusal değil, tabii ki bütün bu alanı kamusal olarak değerlendirebiliriz. Tıpkı bir kamu televizyonunu düşündüğümüz gibi yani sanat ağırlıklı işlerin olduğu gibi bilimsel ağırlıklı ve ya eğlence ağırlıklı işlerin de olabileceği. Bir, kamusalılığın bir göstergesi kamu yararı gütmek ki güdüyoruz. İkincisi toplumun her kesiminden insanının erişebilmesine olanak sağlayacak şekilde yaygınlık göstermek. Bunda tabii ki hem üniversitelerin hem kamu kurumlarının hem yerel yönetimlerin desteği şart. Bu yaygınlığı, kapsayıcılığı, kucaklayışı taşımamızda özel tiyatrolar olarak. Üçüncüsü de bana göre sürdürülebilir olmak. Varlığını etki alanını işlevini arttırarak sürdürmek ve tabii ki planlı bir ekonomi stratejisi yürütmek. Sürdürülebilirliği ekonomiden bağımsız düşünmek mümkün değil. Yani yüzde yüz bir kamusalılık sanat işinde diyorum. İkinci kısma gelince, “dayanışma mı köklü bir yasa mı?” Öncelikle dayanışma. Bu ikisinin bir mukayesesi değil ikisinin bir arada eş zamanlı olması gerekiyor.

Ama dayanışma öncelikli. Peki, dayanışmadan neyi kastediyoruz? Burada diğer konuşmacıların da belirttiği gibi öz eleştiri, öncelikle samimi olmak gerekiyor. Yani tüm bu kesimlerin, tüm küçük örgütlerin ve ya grupların ve ya kitlelerin; samimi olarak bu dayanışmaya el vermesi ortak bir dili benimsemek, hepimizin farklı dil ve söylemleri var fakat ortak bir dilde buluşmaya çalışmak, ortak akılla hareket etmek, ortak meselelere çözüm bulmaya çalışmak ve en önemlilerinden bir tanesi etik değerler ışığında işimizi yapmak. Burada yeteri kadar samimi olmayabiliyoruz kimi zaman. Bir tiyatro işletmecisi olarak, işveren olarak tüm çalışma etiğine saygı gösteriyor muyuz, aynı etik değerler doğrultusunda çalışıyor muyuz, burada şapkamızı önümüze koymamız gerekiyor. Dayanışma içine girdiğimizde ve tabii ki ortak hedef üzerinde ilerlemek şart. Bu dayanışma olmadan köklü bir yasaya veya kapsayıcı bir yasaya ulaşmak mümkün değil. Ortak hedef deyince tabii ki köklü bir yasa bizim olmazsa olmazımız olacak, sadece tiyatro sektörü değil tüm sanat sektörü olarak da. Tiyatro yapan tüm bireyleri kucaklayıp haklarını teslim edecek, bu ödenekli ve ya ödeneksiz tiyatrolarda görev yapan oyuncusundan set ekibine, tasarımcılarına kadar herkesin hakkını sahiplenip taşıyacak, sorunları asgariye indirecek bir yasa. Mükemmel bir yasa beklentisinde değiliz, her zaman sorun olacaktır ama bu sorunların en azından yaşamı idame ettirecek şekilde konfor alanını genişletecek şekilde asgariye inmesi gerekiyor. Tüm paydaşların üzerinde anlaştığı bir yasa olması gerekiyor. Bu paydaşlığa devlet de dâhil, yönetimler de dâhil, eğitim kurumları da dâhil ve işletmeler de dâhil. Tüm kesimler bu işin içinde olmalı. Türk tiyatrosunu ileriye taşıyacak bir misyonu olmalı ve tabii ki sektörü teşvik etmeye dayalı bir yasa olmalı. Sektörün önünü açmalı. Çünkü bu sektörü hem ticari olarak görüyorum hem de kamusal olarak görüyorum ama teşvike olanak sağlayacak bir sektör olarak da tanımlanması yani özel bir konumlanma mutlaka gerekiyor. Ben Tiyatro Eleştirmenleri Birliği olarak, eleştirmen kimliğimle şimdiye kadar hep tiyatronun içindeydim, son iki senedir özel tiyatro kurucusu ve yönetmeni olarak işin içindeyim. Açıkçası bu dayanışmayı gördüğüm zaman çok daha umutlu oluyorum, böyle dayanışmaların içinde olduğum zaman. Kimi zaman tiyatrolar, yaratıcı ekip, eleştirmenler, seyirci hepsi bir tarafta belki burada farklı paydaşları da yanımıza alıp el birliği ile gideceğiz. Bu nedenle bu güç, bu birliktelik çok değerli umarım aynı samimiyetle aynı inançla, aynı umutla, aynı ortak akılla güzel işler başaracağız.

3.SONUÇ

Ulusal Yeterlilik Sistemi, Ulusal ve uluslararası meslek standartlarını temel alarak teknik ve meslek standartlarının ve yeterliliklerin geliştirilmesi, uygulanması ve bunlara ilişkin akreditasyon, yetkilendirme, denetim, ölçme, değerlendirme ve belgelendirmeye ilişkin kural ve faaliyetlerden oluşmaktadır. Türkiye’de, Avrupa Birliği yeterlilik esaslarıyla uyumlu olarak Ulusal Yeterlilik Sistemini kurmak ve işletmek konusunda Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) görevlendirilmiştir. Avrupa Birliği tarafından benimsenen yeterlilik esasları ile uyumlu olacak şekilde tasarlanan yeterliliklerin çerçevesini oluşturmak üzere Ulusal Yeterlilik Çerçevesi (UYÇ) oluşturulmuştur. UYÇ, Avrupa Yeterlilik Çerçevesinde (AYÇ) belirlenen 8 yeterlilik seviyesi esas alınarak oluşturulmuştur. Bu çerçeve icra edilen mesleklerin temel öğrenme seviyelerini belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Buna göre, Ulusal Meslek Standardı 19/10/2015 tarihli ve 29507 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ulusal Meslek Standartlarının ve Ulusal Yeterliliklerin Hazırlanması Hakkında Yönetmelik ve 27/11/2007 tarihli ve 26713 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Mesleki Yeterlilik Kurumu Sektör Komitelerinin Kuruluş, Görev, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre hazırlanmış ve tiyatro alanıyla ilgili de belirli seviyeler belirlenmiştir. Sanatsal Yetenek Yüceltici 6. seviye, oyuncu 6. seviye, figüran 3. seviye meslek olarak kabul edilmiştir. Söz konusu yasal düzenlemede tiyatro alanına ilişkin kimi belirlemeler yapılmış olmakla beraber, bu alanda meslek tanımlarının yapılarak Ulusal Meslek Standardının oluşturulması konusu eksik kalmıştır. Bu eksiklik ise tiyatro alanına dair teşvik, destek vb. hakların verilmesi ile çalışanların özlük ve sosyal haklarının belirlenmesi konularında belirsizlik ve hak ihlalleri yaratmaktadır.

Tiyatro alanında çalışan ve sorunlarının birçoğu ortak olmakla beraber birçok konuda da sorunları farklılaşan emekçilerin, çeşitlilik arz eden sorunlarının çözümü için ilk öncelik, bu alana ilişkin politika çerçevesinin oluşturulması olmalıdır. Tiyatro alanına ve bu alanda çalışanlara dair mesleki standardizasyonun yapılmamış olması yasalar karşısında belirsizliği, bu belirsizlik hak sahiplerinin haklarının verilmemesini ve hak ihlallerini beraberinde getirmektedir. Bu açmazı aşmak ve hakların yasal tanımını ve güvencesini sağlamak amacıyla öncelikli olarak konunun politika çerçevesinin netleştirilmesi ve bu netleştirmeye bağlı olarak hakların tanımlanması ve güvence altına alınması gerekmektedir. Bu anlamda çalışma tiyatro alanında mesleki standardizasyonu sağlayacak politikaların oluşturulmasına katkı sağlayacak ve bu durum da beraberinde hakların tanımlanmasına ve güvence altına alınmasına olanak sağlayacaktır. Verili durumda, tiyatro alanında mesleki çerçeve ve standartlar net belirlenmediği için özellikle de özel tiyatrolarda çalışanların tamamına yakını sosyal güvence, iş sağlığı ve güvenliği gibi birçok haktan mahrum olarak çalışmak zorunda kalmaktadır. Buna göre, Avrupa Yeterlilik Çerçevesine paralel olarak hazırlanacak Ulusal Yeterlilik Çerçevesi ve Ulusal Meslek Standartlarına ilişkin düzenleme, var olan belirsizliğin ortadan kaldırılması ile hakların tanımlanmasına ve güvence altına alınmasında başlangıç noktasıdır. Çalışma bu başlangıç noktasını sağlayacak olmasıyla hakların korunmasına ve güvence altına alınmasına katkı sağlayacaktır.

Modernleşme süreci ile birlikte sanat ve sanat eserleri kar amacı ile üretilen metalara dönüşmüştür. Oysa sanat bir meta değildir ve satılması için üretilmez. Ancak sanat üreticisinin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli maddi ihtiyaçları olduğu da bir başka gerçek. Bu çelişki özellikle pandemi gibi kriz anlarında bir de bizim gibi ülkelerde yasal bir koruma da yok ise tartışmalarının merkezini oluşturuyor. Bu çelişkidен sanatın özelde tiyatroların kurtulabilmesi için toplumun en gelişkin örgütlenmesi olan devlet organizasyonu tarafından yasalarca güvence altına alınması gerekmektedir.

Ödenekli, ödeneksiz, profesyonel, amatör yani her türlü tiyatro faaliyeti kamusal bir hizmet-faaliyettir.

Bugün için ilgili bakanlıklar tarafından belirlenmiş faaliyet kolu bakımından özel tiyatro üreticilerinin diğer ticaret faaliyetleri ile olan ilişkisi kesilmeli ve tamamen bağımsız bir faaliyet olarak kodlama sistemi ile belirlenmelidir. Aynı zamanda benzer kodlar ile ortaklaştırılan özel tiyatrolar diğer ticari faaliyetlerden farklı olarak devlet tarafından korunması, gelişmesi ve desteklenmesini güvenceye alacak anayasal dayakları olan özel bir faaliyet alanıdır.

Kültür ve sanat politikasının temelinde genel bir kültür sanat yasası hazırlanmalıdır.

Kültür ve sanat yasası için tüm kültür sanat alanlarının kendi içlerinde, kendi özgünlüklerini belirleyecekleri çalıştaylar yapılmalıdır. Bu çalıştaylardan bir sanat kurulu oluşturulmalı ve genel bir kültür sanat çalıştayına temsilcisi olarak belirlenmelidir.

Kültür ve sanat yasasının oluşmasında görev alacak kültür sanat kurulu oluşturulmalıdır.

